

TIJDSCHRIFT VOOR NUMISMATIEK

**EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE**

JANUARI-FEBRUARI 1981 - VOL. XXXI - Nr. 1
TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

WAPPENMÜNZEN EN VROEGE UILEN VAN ATHENE

Harry DEWIT

De oorsprong van de muntslag te Athene en haar eerste muntseries is een van de meest omstreden domeinen van de Griekse numismatiek.

Het lag aanvankelijk in onze bedoeling een bilan op te maken van de verworvenheden op dit gebied sinds het verschijnen van het werk van C.T. Seltman, *Athens, its history and coinage before the Persian invasion*, Cambridge 1924. Het bleek echter dat sindsdien er meer vragen gerezen zijn dan antwoorden gegeven. Wij hebben het dan ook noodgedwongen moeten houden bij een overzicht van het onderzoek en van de probleemstelling terzake.

Om de Atheense numismatiek en haar vraagstukken te begrijpen is het in de eerste plaats onontbeerlijk ze in haar historisch kader te situeren.

Op het ogenblik dat Athene haar intrede doet in de geschiedenis is het een kleine stad of beter een groep dorpen aan de voet van de Akropolis — een steile rots die als burcht dienst doet — omringd door een met olijfbomen beplante vlakte. Athene en het omringende Attika was een van de weinige streken, waar de Ionische kultuur had stand gehouden tegen de sobere en veel ruwere kultuur der Dorische volksstammen. In de overige gebieden was de vroegere bevolking gewoonlijk voor de invallers gevlucht en had op de eilanden en op de kusten van Klein-Azië, het huidige Turkije, haar kultuur verspreid. Athene lag op de weg tussen het (Ionische) eiland Euboea, dat lang uitgerekte eiland voor de Oostkust van Griekenland, en de Peloponnesus, het (Dorische) schiereiland, dat de Zuidpunt van Griekenland vormt. Op die manier werd Athene een raakpunt van Dorische en Ionische kultuur, waar beide tot een harmonisch evenwicht zullen versmelten in de klassieke periode.

De Griekse numismatiek omvat twee grote groepen : de Ionische steden van Klein-Azië (waar de munt werd uitgevonden) en de eilanden voor de kust sloegen overwegend munten volgens het gewichtssysteem dat naar het eiland Euboea wordt genoemd. De steden van het Griekse vasteland en de eilanden in de omgeving ervan volgden het gewichtssysteem van het eiland Aegina. In het begin van hun muntslag slaan de Klein-Aziatische bijna uitsluitend goudmunt (elektrum), Europees Griekenland daarentegen slaat praktisch alleen zilver. Athene was geen belangrijke stad einde der 7de, begin 6de eeuw v. Chr. Haar voornaamste voortbrengselen waren olijven en de produkten der pottenbakkers. Zelfs op het einde der 6de

eeuw wordt haar bevolking op niet meer dan 10.000 inwoners geraamd. Een eerste stap vooruit werd gedaan onder Solon die, om de conflicten tussen adel en volk op te lossen, in 594 v. Chr. zijn beroemde wetten uitvaardigde. Door niet bezittenden deelachtig te maken aan het bestuur, door afschaffing van de slavernij ten gevolge van schulden en door een hervorming van maten en gewichten, misschien ook van munten trachtte hij de noden van de lagere klassen der maatschappij te lenigen. Voor hij zijn wetten uitvaardigde had Solon de Alcmaeoniden, dit zijn de familie en de politieke volgelingen van Alcmaeon, verbannen naar Delphi. Na zijn hervorming ging Solon 4 jaar op reis en de ballingen maakten van zijn afwezigheid gebruik om naar hun stad terug te keren. Alcmaeon moet trouwens een populair figuur geweest zijn in Athene vermits zijn paarden enkele jaren vroeger, in 599 v. Chr., de wagenwedrennen van de 47ste Olympiade hadden gewonnen. Hij was de eerste Athener die een dergelijke overwinning behaalde.

Op dat ogenblik waren er twee politieke partijen in Athene: «Die van de Kust», hoofdzakelijk handelaars, geleid door Megacles, zoon van Alcmaeon en «Die van de vlakte», vooral boeren, geleid door Lycurgos. Peisistratos, een rijk, sluw en eierzuchtig burger, begint zijn politieke carrière in de Kustpartij. In 570 neemt hij aan het hoofd der Atheense troepen het strategisch belangrijke eiland Salamis in.

In 561 grijpt Peisistratos naar de macht en bezet de Akropolis maar wordt door Lycurgos en Megacles, de twee partijleiders, verdreven en vertrekt in ballingschap.

In 560 keert hij terug op een nogal ongewone manier: hij laat zich de stad binnenrijden in een strijdswagen, gemend door een meisje, vermomd als de godin Athena en laat overal omroepen dat de godin zelf hem had teruggebracht. Hij neemt opnieuw de macht in handen, ditmaal geholpen door Megacles, wiens dochter hij huwt.

In 556 vertrekt hij opnieuw in ballingschap na een konflikt met zijn schoonvader. Peisistratos neemt waarschijnlijk een grote hoeveelheid zilver van zijn zilvermijnen in het Lauriumgebergte (Attika) mee, waarmee hij dan mijnconcessies koopt in het Pangaeumgebergte (Macedonië), een van de rijkste mijngebieden van het Middellands Zeegebied.

In 546 keert Peisistratos terug naar Athene, gesteund door zijn enorme rijkdommen. Megacles en zijn partijgangsters vertrekken naar Delphi, het ballingsoord bij uitsteking van de Alcmaeoniden. Peisistratos regeert rechtvaardig en onder hem krijgt Athene naar reputatie als kultuurstad.

In 528/27 sterft Peisistratos en wordt opgevolgd door zijn twee zonen Hippias en Hipparchos.

In 514 beginnen de Alcmaeoniden in ballingschap de wederopbouw van

de tempel van Delphi, die afgebrand was. De kostprijs der werken was geraamd op 300 talenten. De bijdragen worden ingezameld doorheen de ganse Griekse wereld. In datzelfde jaar wordt Hipparchos vermoord.

In 513 of een jaar vroeger doen de ballingen van Delphi een mislukte poging om de tirannie omver te werpen, ze bezetten zonder succes Leipsidion.

In 512 bezetten de Perzen Hippias' zilvermijnen in Macedonië.

In 511 lukt een gekombineerde aanval van Spartanen en ballingen. Hippias wordt op de Akropolis belegerd en vertrekt in ballingschap.

In 507 komt Cleisthenes aan de macht die de grondslag legt van de nieuwe Atheense staat op basis van gelijkheid van alle burgers.

In 490 overwinnen de Atheners de Perzen in de veldslag van Marathon en in 480 behalen ze de zege in de zeeslag van Salamis.

Tot zover de historische context waarin de eerste Atheense munten het licht zien.

Welke waren nu deze munten? De meest gekende zijn natuurlijk de tetradrachmen (4 drachmen) met op voorzijde Athenakop en op keerzijde uil beter bekend onder de naam «uilen». Reeds vroeg werd de aandacht van de pioniers der Griekse numismatiek getrokken door een groep archaische munten van Euboeisch gewicht die duidelijk bij elkaar horen. Op de voorzijde dragen ze een reeks eenvoudige emblemen, meestal omringd met een cirkel. Duitse numismaten interpreteerden deze types als afbeeldingen van wapenschilden en noemen deze groep «Wappenmünzen». Deze term wordt nog steeds in alle talen gebruikt om deze stukken aan te duiden. Dergelijke blazoenen werden zeer veel gebruikt in de Griekse oudheid en schijnen, net als in de middeleeuwen, van vader op zoon te zijn overgeërfd. Deze eenvoudige heraldische motieven zijn aanleiding geweest tot zeer vele verklaringen. In de hiernavolgende lijst van Wapenmünzen vermelden we de voornaamste interpretaties der typen. Het aantal gepubliceerde exemplaren en hun gewicht wordt eveneens gegeven met uitzondering echter van enkele veel voorkomende pasmunten.

A) Wapenmünzen didrachmen (2 drachmen) en pasmunten van hetzelfde type

- 1 Amphora in cirkel. Didrachme : 5 ex. ; frakties zijn bekend.
Waarschijnlijk olieamphora. De olijfolie was het voornaamste landbouwprodukt van Attika. De prijzen van de Panathenaeische spelen waren eveneens vazen, gevuld met olie van de heilige olijbomen.
- 2 Triquetrus of triskelis in cirkel. Didrachme: 2 ex. ; 1 pasmunt.

Een triquetrus of triskelis is een assemblage van drie mensenbenen. Hetzelfde symbool komt thans nog voor o.a. in het wapenschild van het eiland Man. Het is een oeroud zonnelymbol van dezelfde familie als het hakenkruis. Seltman identificeert dit als het wapenschild der Alcmaeoniden. Als bewijs haalt hij een tekst van Aristophanes (446-385) aan. Het gaat om een passage uit een koor van ouderlingen in het toneelstuk *Lysistrata* en luidt ongeveer als volgt : «Harop, Witvoeten, voor ons, die naar Leipsidrion optrokken, toen we nog mannen waren, is het thans een plicht opnieuw jong te worden». «Witvoeten» slaat duidelijk op de Alcmaeoniden die rond 513 betrokken waren bij het debâcle van Leipsidrion. Seltman besluit dat ze klaarblijkelijk witte voeten in hun wapenschild droegen en identificeert deze triquetrus als hun blaoen. Als zonnelymbol staat het ook in verband met de Apollolcultus. Dit teken komt eveneens voor op de loodjes van de Raad der 500 te Athene.

- 3 Protome (voorstehelft) van een gebreideld paard naar links in cirkel. Didrachme : 8 ex. ; drachme : 1 ex.
- 4 Kever van boven gezien, niet in cirkel. Didrachme: 2 ex.; verschillende obolen.
- 5 Astragalus in cirkel. Didrachme : 5 ex. ; geen drachmen noch pasmunten.
De astragalus (bikkel) is het been dat de voet met het scheenbeen verbindt. Het komt op antieke munten voor als munttype, ook als muntmeesterteken e.d. Dit beentje werd in de oudheid op ongeveer dezelfde manier als onze dobbelstenen gebruikt en diende in een godsdienstige context om voorspellingen te doen. Oude Griekse gewichten in deze vorm zijn ook bekend.
- 6 Karwiel met spaken die loodrecht op elkaar staan. Didrachme : 3 ex. ; geen drachmen noch pasmunten.
Een ouder type van wiel als dat met radiale spaken. Door Seltman aanzien als symbool van de Boerenpartij. In die tijd was het wiel met radiale spaken al lang bekend. Het feit dat hier een ouder en dus traditioneler model wordt afgebeeld kan erop wijzen dat het wiel van een goddelijke wagen wordt bedoeld (zie 7).
- 7 Gebreideld paard naar links in cirkel. Didrachme : 2 ex. ; geen drachmen noch pasmunten.
Dit wapenschild en ook het volgende werd door Seltman in verband gebracht met Peisistratos, zoon van Hippocrates, vader van Hippias en Hipparchos. In al deze namen vindt men de stam van het Griekse woord hippos = paard terug. Het zou dus een «sprekend» wapen geweest zijn.
Volgens Babelon heeft het feit dat de paarden in deze serie (zie

ook nr. 3 en nr. 8) gebreideld worden voorgesteld betrekking op Erichonios, zoon van Athena en mythisch koning van Athene. Hij zou de kar hebben uitgevonden en voor het eerst een paard hebben ingespannen. Yalouris (4) brengt de paarden in verband met de kultus van Athena Hippias.

- 8 Protome (voorstehelft) van een gebreideld paard naar rechts, geen cirkel. Didrachme: 5 ex.; misschien 1 fraktie.
Peisistratos had in 570 Salamis ingenomen. Om dit belangrijke wapenfeit te herdenken hadden de Atheners een jaarlijks semi-religieus feest ingericht waarop de inname van het eiland opnieuw werd opgevoerd. Een schaal van de pottenbakker Hieron stelt een dergelijke plechtigheid voor en Seltman doet opmerken dat de hoofdfiguur van het feest, die dus Peisistratos moet uitbeelden, de voorste helft van een paard in zijn schild voert.
- 9 Wiel met 4 radiale spaken. Didrachme : 32 ex. ; vele onderverdelingen waaronder ongeveer 92 drachmen en 172 obolen.
De spaken zijn al dan niet voorzien van driehoekige versterkingen aan de uiteinden. Op sommige exemplaren steken in het verlengde van deze spaken kleine, scherpe punten uit het wiel, wat Seltman doet vermoeden dat het hier in feite om een zonnewiel gaat. Een wiel kan ook staan als deel voor het geheel, namelijk een renwagen. Wielen die voorkomen op munten van andere Griekse steden worden door numismaten dikwijls in verband gebracht met het inrichten van wagenwedrennen.
- 10 Achterste helft van paard met lange staart, in cirkel. Didrachme : 9 ex. ; drachme : 43 ex.
- 11 Uil naar links in cirkel. Didrachme : 9 ex. ; verschillende obolen.
De uil was het kenteken van de godin Athena en zal tot het einde van de muntslag in Athene op de keerzijde van de munten worden afgebeeld.
- 12 Stierekop in vooraanzicht, zonder cirkel. Didrachme : 17 ex. ; pasmunten zijn gekend.
Seltman ziet hierin het schild der Eteobutadae, een machtige Atheense familie. Het zou eveneens een «sprekend» wapen geweest zijn ; in de familienaam is namelijk de stam van het Griekse woord bous = rund terug te vinden. De familie beweerde af te stammen van de mythische koeherder Boutes. Het afgebeelde rund is van het Centraal-Europese korthoorn type dat in die tijd op het Griekse vasteland gekweekt werd doch niet op de eilanden noch in Klein-Azië waar runderen met lange hoornen gehouden werden. Deze munten liggen waarschijnlijk aan de basis van de bewering van Philocorus dat de vroegste Atheense munten de afbeelding droegen van een os.

- 13a Gorgonekop met uitstekende tong, in vooraanzicht, geen cirkel.
Didradme: 29 ex.; obolen: 51 ex.

De kop van de Gorgone Medusa was het officiële wapenschild van Athene. De godin Athena wordt met de gorgonekop op haar aegis afgebeeld. Pausanias, die in de 2de eeuw een reisgids van Griekenland schreef zag nog tegen de Zuidwand van de Akropolis, langs de kant van het theater van Dionysos, een groot verguld hoofd van de Gorgone. Dergelijke munten werden ongetwijfeld als amulet tegen het boze oog gebruikt.

- 13b Hetzelfde type op de voorzijde; op de keerzijde, in een der sekties van het ingeklopte vierkant, een minuscuul panter- of leeuwekopje in vooraanzicht.

(vervolgt).

EEN STAALTJE VAN POLITIEKE PROPAGANDA

Luk VANDAMME — Tony RAYMAKERS

Ons verhaal begint in 193 na Christus. Toen werd namelijk keizer Pertinax gedood door de Praetorianen, de lijfwachten van de keizer. Zij proclameerden vanaf de muren van hun versterkt fort te Rome dat het keizerrijk te koop was aan de hoogste bieder!!!

Flavius Sulpicianus, de schoonvader van Pertinax, bood onmiddellijk 3.000 denarii per hoofd aan de Praetorianen. Julianus bood tenslotte 6.200 denarii per hoofd. Een bedrag dat hij helemaal niet bezat, maar dat hij hoopte spoedig los te krijgen door de bevolking extra belastingen te laten betalen.

Wie was deze Julianus? Didius Julianus Severus was de zoon van Petronius Didius Severus en Clara Aemilia. Zijn grootvader was de invloedrijke Insuber Mediolanensis.

Na dit bod lieten de Praetorianen ladders naar beneden en kozen hem als leider. Zij geleidden hem naar de Senaat om daar erkenning van hun beslissing te krijgen. Het volk echter, dat nog woedend was voor de moord op Pertinax, verwachtte nog zwaardere lasten en trakteerde de nieuwe keizer op een regen van stenen en andere wegwerpproducten, zodat de Praetorianen hun keizer met hun schilden dienden te beschermen. Niets mocht echter baten. Nergens werd hij werkelijk erkend of aanvaard. En zo kregen we dan een zeer verwarde situatie, want andere legeraanvoerders zagen hun kans schoon.

In het Oosten werd Pescennius Niger, de goeverneur van Syrië, door zijn leger als keizer uitgeroepen. Daarop riep het Donauleger Septimius Severus, prefekt van Pannonia, als keizer uit. En alsof dit nog niet genoeg was, riepen de legers van Brittannië Albinus uit als keizer. Zo kregen we vier keizers en iedere keizer vond dat dat er drie teveel waren.

Julianus vroeg onmiddellijk aan de Senaat om Septimius Severus, die zich toevallig het dichtst bij Rome bevond, als vijand van het volk te laten verklaren. Hij rekende daarbij op de steun van de Praetorianen. Maar hun enthousiasme was deerlijk geblust, want ze hadden nog steeds hun denarii niet ontvangen en door hun luilekker leventje vochten ze liever niet. En

zeker niet met de harde en degelijk getrainde soldaten van Septimius Severus. Severus liet zich niet afschrikken en trok op naar Rome. Julianus poogde dan eerst zijn gunsten te winnen door hem het mederegeentschap aan te bieden! Het mocht niet baten, Severus speelde alles of niets.

Julianus nu, onbeschermd en de wanhoop nabij, sloot zich op in zijn paleis en barrikadeerde de deuren. De soldaten van Septimius Severus wisten hem echter te vinden en vermoordden hem. Hij was toen 60 jaar en zijn keizerschap had precies 66 dagen geduurd. Zijn echtgenote, Manlia Scantilla, liet het lijk bijzetten in de tombe van zijn overgrootvader op de «Via Laviniana».

Alle munten van deze keizer zijn zeldzaam en dus ook erg duur. Gedurende zijn regeringsperiode (?) werden munten geslagen met twee variëteiten van opschriften nl.:

IMP. CAES.M.DID.IVLIAN.AVG (1)

IMP. CAES.M.DID.SEVER.IVLIAN.AVG (2)

Zo werd o.a. een aureus geslagen met op de keerzijde de verpersoonlijking van Fortuna afgebeeld, rechtstaande en naar links kijkend. Het opschrift vermeldt: PM.TR.P.COS
. De prijs bedraagt ongeveer 250.000 Fr.

Twee soorten van denarii werden geslagen, beide met het opschrift (1). De eerste vermeldt: CONCORD. MILIT. Concordia is rechtstaand afgebeeld, naar links kijkend, terwijl zij een legioensarend en een standaard vasthoudt. De prijs bedraagt ongeveer 35.000 Fr.

Dit opschrift was een mooi staaltje van politieke propaganda. Inderdaad, CONCORD.MILIT. betekent zoveel als «eenheid van het leger». En zoals uit de geschiedenis blijkt, was deze eenheid in het leger wel ver te zoeken.

De tweede denarius gaat echter nog iets verder. Het opschrift zegt: RECTOR ORBIS en toont Julianus rechtstaand, kijkend naar links, terwijl hij een wereldbol vasthoudt. Dit opschrift betekent echter zoveel als «de meester van de wereld». En dat staat dan wel in schril contrast met zich opsluiten in een paleis en de deuren barrikaderen tegen een degelijk getraind leger. Of nam hij zijn wensen voor werkelijkheid?

Ook een sestertius met als voorzijde (1), vermeldt het opschrift CONCORD.MILIT. op de keerzijde. Een tweede sestertius vermeldt PM.TR.P.COS. S.C. Beide kosten ongeveer 15.000 Fr. per stuk. De dupondius met vermelding PM.TR.P.COS.S.C. kost iets meer.

Ook zijn echtgenote Manlia Scantilla werd op munten afgebeeld nl. op een aureus, een denarius, twee sestertii en een as of dupondius. De achterzijde vermeldt steeds IVNO REGINA, waarbij Juno rechtstaand staat afgebeeld met een pauw aan haar voeten.

En in die 66 dagen vond hij ook nog de tijd om zijn dochter, Didia Clara, op zijn munten te laten afbeelden. Ook hiervoor werden aureus, denarius, sestertius en dupondius of as gebruikt. Alle dragen zij op de keerzijde het opschrift: HILAR.TEMPOR., hetgeen zoveel betekent als «gelukkige tijden». We twijfelen er sterk aan of de tijden voor hem en de zijnen wel zo gelukkig waren! Dit opschrift slaat echter terug op het feit dat zijn dochter hem een kleinkind had geschonken. Men moet het maar weten natuurlijk.

De munten waren in die tijd «het» communicatiemiddel bij uitstek. En deze werden al eens misbruikt. Zoals ook nu sommige politieke leiders hun wensen soms voor werkelijkheid nemen. Alleen worden nu andere middelen gebruikt om dit mede te delen!

BIBLIOGRAFIE

David R. Sear, Roman Coins and Their Values.
Seth. W. Stevenson, A Dictionary of Roman Coins.
Anthony Birley, Lives of the later Caesars.
Stewart J. Westdal, A Guidebook for the identification of Roman Coin Inscriptions.
Zander H. Klawans, Roman Imperial Coins.

DE MUNTVONDST VAN MANDERFELD (VERVOLG)

Joseph GHYSSENS

In het nr. 1 van 1979 van *Tijdschrift voor Numismatiek* publiceerde de heer W. Vanderpijpen een bijdrage over de muntvondst van Manderfeld. Dank zij de door de auteur gerealiseerde foto-opnamen kunnen wij thans een paar aanvullende bijzonderheden verstrekken over de in deze muntschat aanwezige stukken.

In verband met het vermelde gewicht der stukken moeten wij er de aandacht op vestigen dat de eerste 428 munten uit de vondst in normale omstandigheden schijnen gewogen te zijn, terwijl vanaf het 429ste stuk het weegtoestel ontregeld schijnt geweest te zijn. Dit houdt bijgevolg in dat de gewichten van de 84 resterende stukken voor latere studie onbruikbaar zijn. Wij hebben ze derhalve dan ook niet vermeld teneinde eventuele verwarring uit te sluiten, maar anderzijds geven we wel de gewichten op van de gebroken, de beschadigde of afgebrokkelde stukken. Deze gewichten staan dan tussen haakjes. Het totaal aantal stukken uit de vondst bedraagt 512.

1. Aartsbisdom Keulen - Heinrich von Virneburg (22.01.1306-06.01.1332) Muntslagplaats van Bonn.

Referentie Noss	Aantal stukken			Gewicht
	Totaal	Onjuist gewicht	Juist gewicht	
6 tot 9	1		1	1,17
21 tot 25	81	11	70	1,26 1,25 1,24 1,23 1,22 1,21 1,20 1,19 1 1 1 2 1 3 7 2 1,18 1,17 1,16 1,15 1,14 1,13 1,12 1,11 2 3 5 3 4 2 2 3(1) 1,10 1,09 1,08 1,07 1,06 1,05 1,03 1,02 3(1) 4 2 3 5 1 1 1 1,01 1,00 0,98 0,92 niet gewogen 1 1(1) 1 1 (1)
27 b	15	5	10	1,23 1,18 1,17 1,13 1,11 1,08 1,06 0,94 1 2 1 2 1 1 1 1
28	34	3	31	1,29 1,28 1,24 1,23 1,22 1,21 1,20 1,19 1 1 1 1 1 2 1 1

				1,18 1,17 1,16 1,15 1,14 1,12 1,11 1,09
				2 1 1 3 2 2 1 1
				1,07 1,04 1,03 1,01 1,00 0,98 0,94 0,89
				(1) 2 1 1 1 1 1 1
29	33	8	25	1,24 1,22 1,21 1,18 1,17 1,15 1,14 1,13
				1 1 2 1 1 2 3 2
				1,11 1,10 1,09 1,08 1,03 0,95 0,88
				2 3 1 2 2 1 1
31	1		1	1,18
32	4	1	3	1,13 - 1,08 - 1,06
33	1		1	1,24
34 a	7	1	6	1,25 1,23 1,15 1,12 1,09
				1 2 1 1 1
34 bc	11		11	1,23 1,22 1,20 1,19 1,18 1,15 1,07 1,06
				1 1 1 1 1 1 1 1
				1,03 1,02 1,00
				(1) 1 (1)
34 def	29	4	25	1,39 1,32 1,29 1,26 1,23 1,22 1,20 1,19
				1 1 2 2 2 1 1 1
				1,18 1,17 1,16 1,15 1,14 1,13 1,09 1,07
				1 2 2 1 1 1 1 1
				1,03 0,99 0,98
				1 1 1
niet geïden- tificeerde stukken	32	13	19	1,20 1,16 1,13 1,12 1,11 1,10 1,04 1,03
				2 1 2 3 1 1 1 (1)
				1,02 0,96 0,94 0,90 0,86 0,66
				1 1 (1) (1) 2 (1)
Totaal	249	46	203	

Wij hebben 18 varianten genoteerd van de door Noss beschreven typen. Teneinde lange en ingewikkelde beschrijvingen te vermijden, hebben wij in een tabel de karakteristieken dezer typen samengevat met verwijzing naar de nummers van de voorzijden en de keerzijden uit Noss.

1. Bonn - Noss 34 bc. De foto's werden verwezenlijkt door de heer Vanderpijpen.

Nr.	Voorzijde	Keerzijde	Gewicht
1	34 bc	29	1,25 1,14 1,11 1,06 1,03
2	34 bc met omschrift ChIEPS CL	29	1,19
3	34 def met omschrift IEPS: COL	?	0,97
4	29 met kruisje op staf	29	1,23 1,21 1,19 1,12 1,05
			1,03 1,01 0,91
5	34 met omschrift hIEPS.COLn	34 bc	1,31 1,30 1,27 1,23 1,22
			1,18 1,17 1,16 1,14 1,13
			1,07 1,05 + 2 onjuist gewicht
6	34 def met kruisje boven boek en op staf	?	0,92
7	34 bc met omschrift hIEPSCOLn	34 bc	onjuist gewicht (1 ex.)
8	34 def met omschrift IEPS.COLn	34 def	1 ex. onjuist gewicht
9	33 zonder punt boven boek en met omschrift hIEPS.COLn	33	1 ex. onjuist gewicht
10	28 met omschrift hIEPS.COL	28	1,23 (1,11) 1,08
11	32	29	1,29 1,25 1,22 1,21 1,20
			1,19 1,07
12	34 a met omschrift hIEPS:COLn	34 a	1,31 1,20 1,18 1,17 1,11
			1,11 1,06
13	34 a met omschrift IEPS.COLn	34 a	1,22 1,16 1,15 1,11 1,00
14	34 a met omschrift hIEPS:COLn	29	1,09
15	34 a met omschrift hIEPS:COLn	33	1,23 1,15
16	33 met omschrift hIEPS.COLn	34 a	1,19
17	31 met kruisje boven boek	31	(1,18)
18	var. 17 met omschrift IEPS:COLn	33	1,18

Het totaal aantal varianten bedraagt dus 64 waarvan 5 met een niet gekend gewicht. Het totaal aantal Keulense munten beloopt 313 stukken waarvan 51 met niet gekend gewicht. Herinneren wij er aan dat volgens Noss de nrs. 6 tot 9 dateren van omstreeks 1314, de nrs. 21 tot 25 van omstreeks 1324-1326, de nrs. 27 tot 29 van 1327, het nr. 30 van 1328, de nrs. 31 en 32 van 1329 en de nrs. 33 en 34 van 1330.

2. Bonn - Noss 29.

2. Keizerrijk - muntslagplaats van Aken.

Twee regeringen zijn in de vondst vertegenwoordigd, te weten die van Adolf van Nassau en die van Lodewijk IV van Beieren. Voor Adolf van Nassau (1292-1298) is er een grosspfennig (referentie Ménadier 74) met een gewicht van 1,34 g. Voor Lodewijk IV van Beieren zijn er 119 sterlingen

waarvan 28 gewogen waren op het ogenblik dat het weegtoestel ontregeld werd. Lodewijk IV regeerde van 1314 tot 1347 en werd keizer in 1328. De 119 sterlingen behoren tot volgende in onderstaande tabel vermelde typen.

Referentie Ménadier	Aantal stukken			Gewicht
	Totaal	Onjuist gewicht	Juist gewicht	
82 a	4	2	2	1,48 1,38
82 b	13	3	10	1,48 1,40 1,39 1,36 1,32 1,31 1,29 1,24 3 1 1 1 1 1 1 1
82 c	1		1	1,47
82 d	35	10	25	1,42 1,41 1,40 1,39 1,38 1,37 1,36 1,35 2 1 3 2 2 2 2 3 1,34 1,33 1,32 1,30 1,25 3 2 1 1 1
82 e	1		1	1,39
83 b	1		1	1,35
83 c	63	12	51	1,48 1,46 1,45 1,44 1,43 1,42 1,40 1,39 1 1 1 4 1 2 3 8 1,38 1,37 1,36 1,35 1,34 1,33 1,32 1,31 5 3 5 4 2 2 2 2 1,30 1,27 1,15 3 1 1
niet geïden- tificeerde stukken	1	1	—	
Totaal	119	28	91	

3. Aken - Ménadier 83 c.

3. Frankrijk.

De 44 Franse muntstukken zijn voornamelijk 43 groten tournois waarvan wij hieronder de bijzonderheden opsommen en een maille blanche van Karel IV (1322-1329), Lafaurie nr. 247, 2de emissie. De voor de groten tournois vermelde referenties zijn deze uit het artikel dat de heer Colin Martin in de *Revue Suisse de Numismatique* van 1963, en meer bepaald op de bladzijden 86-104, gewijd heeft aan de muntschat van La Cité.

FILIPS III (1270-1285):

- C.M. 27, 1 ex.: 4,02 g.

4. Frankrijk - C.M. 35 - langwerpige 0.

- C.M. 28, 1 ex.: 4,02 g.

FILIPS IV (1285-1314):

- C.M. 35, 6 ex.: 4,01 4,01 3,96 3,93 3,93 en 3,87 g.
- variant van C.M. 35 met 3 punten in driehoek tussen TVRONVS en CIVIS, 1 ex.: 3,96 g.
- C.M. 36 of 37, 4 ex.: 3,92, 3,90 3,88 en 3,56 g.
- variant van C.M. 36 of 37 met een punt in de ronding van de R van TVRONVS, 1 ex.: 3,74 g.
- C.M. 38, 2 ex.: 3,96 en 3,37 g.
- C.M. 39, 1 ex.: 3,95 g.
- variant van C.M. 42 met een punt links van de eerste lelie en een soort omgekeerde y na CIVIS, 1 ex.: 3,89 g.
- andere variant van C.M. 42 zonder de drie punten na TVRONVS, met de N van TVRONVS omgekeerd en een punt aan weerszijden van de V van BNDICTV, 1 ex.: 3,97 g.
- C.M. 57, 1 ex.: 4,00 g.
- variant van C.M. 61 met een lelie tussen PHILIPPVS en REX, 1 ex.: 4,03 g.
- 1 ex. met TVRONVS CIVIS van C.M. 62 en PHILIPPVS REX van C.M. 63: 4,00 g.
- C.M. 63, 6 ex.: 3,96 3,95 3,92 3,79 3,60 en 3,56 g.
- C.M. 66, 1 ex.: 3,57 g.
- variant van C.M. 66 met 3 punten in driehoek tussen TVRONVS en CIVIS en een ster op de L van PHILIPPVS, 1 ex.: 3,65 g.
- variant van C.M. 76 met een y-vormig teken in plaats van een punt tussen PHILIPPVS en REX, 1 ex.: 3,36 g.
- C.M. 78, 1 ex.: 3,15 g.
- variant van C.M. 92, de N en de S van TVRONVS zijn niet gepunt, 1 ex.: 3,90 g.
- 1 ex. met TVRONVS CIVIS van C.M. 94 en PHILIPPVS REX van C.M. 96: 3,97 g.
- C.M. 98, 2 ex.: 3,97 en 3,90 g.

5. Frankrijk - C.M. 98 - ronde 0.

- variant van C.M. 102b met de N van TVRONVS omgekeerd, 1 ex.: 3,99 g.
- C.M. 108, 1 ex.: 3,47 g (afgebroken).
- C.M. 110, 1 ex.: 3,91 g.
- C.M. 122, 2 ex.: 3,72 en 3,55 g.
- C.M. 123, 1 ex.: 3,97 g.

FILIPS V (1314-1322):

- C.M. 150, 1 ex.: 3,25 g.
- De maille blanche van Karel IV valt in de reeks stukken waarvan het gewicht voor latere studie onbruikbaar is.

4. Brabant.

De 21 Brabantse munten kunnen als volgt gerangschikt worden:

- Leuven, 16 sterlingen van het type De Witte 349 die duidelijk sporen vertonen van een langdurige omloop. Gewichten: 1,41 1,38 1,37 (2 ex.) 1,36 (3 ex.) 1,35 1,33 1,32 1,27 1,25 1,20 1,19 en 1,15 g. Het laatste stuk valt in de serie van de stukken die gewogen werden op het ogenblik dat het weegtoestel defekt geraakt is.
- Brussel,
2 halve groten De Witte 310: 1,37 en 1,27 g tamelijk verweerd
1 halve groot De Witte 311: 1,54 g tamelijk afgesleten
2 sterlingen De Witte 350: 1,39 en 1,36 g tamelijk afgesleten.

5. Engeland.

De identifikatie van de 4 Engelse sterlingen gebeurde door de heer N. Mayhew uit Oxford, die ik hartelijk dank. Het betreft:

EDWARD I (1272-1307):

- 1 ex. van Canterbury klasse Xc-f Crown 3. Mayfield lettering: 1,40 g.
- 1 ex. van Londen klasse Xc-f Crown 1. Onbekend gewicht.

EDWARD II (1307-1327):

- 1 ex. van Londen klasse XIa: 1,38 g.
- 1 ex. van Durham klasse XVb: 1,40 g.

6. Luxemburg.

De twee Luxemburgse munten zijn van Jan de Blinde (1309-1346). Het betreft:

6. Méraude (Poilvache) - Weiller 69.

- 1 sterling ref. Weiller 69 (B. & V. 82): 1,22 g van Méraude.
- 1 halve groot ref. Weiller 65 c (B. & V. 80): 1,66 g van Méraude.

7. Trier.

Er zijn 2 munten uit Trier:

- 1 denarius van Arnold von Isenburg (1242-1259) cfr. Münz Zentrum Katalog 20, nr. 320, Katalog 21, nr. 668 en Katalog 22, nr. 148: 0,63 g.
- 1 doppelpfennig van Balduin van Luxemburg (1307-1354) ref. Noss 11 h. Volgens Noss zou dit stuk dateren van 1333. Gewicht: 0,45 g (lichtjes afgebroken).

8. Abdij van Werden.

Twee munten in slechte staat (een ervan is in vier stukken gebroken waarvan er een verloren ging) werden onder alle voorbehoud geïdentificeerd als zijnde geslagen voor de Abdij van Werden. Cfr. Grote, *Münzstudien III*, plaat 13, nrs. 2 en 3.

9. Berg.

Een grosspfennig van Adolf VIII van Berg (1308-1348), geslagen in de muntwerkplaats van Wipperfürth, ref. Noss 13, gewicht: 1,07 g.

10. Bohemen.

Een Praagse groot voor Jan de Blinde: 3,27 g.

11. Osnabrück.

Een denarius met wiel: 1,07 g. De staat van bewaring van de voorzijde laat niet meer toe het stuk precies te dateren. Cfr. Grote, *Münzstudien IV*, plaat 3, fig. 60.

12. Yves (?).

Nabootsing van een Engelse sterling geslagen voor rekening van Gaucher de Châtillon, waarschijnlijk te Yves (Florennes). Zie N. Mayhew, Gaucher de Châtillon and the imitation of sterlings in the name of Edward of England, in *Revue Belge de Numismatique* 121, 1975, blz. 112, type d. Gewicht: 1,17 g. De identifikatie van deze munt ben ik aan de heer Mayhew verschuldigd en dank hem hiervoor nogmaals.

Het verstoppertje van de muntschat van Manderfeld kan slechts weinige tijd na 1333 plaats gehad hebben, datum van een van de Trierse munten. De schat bevat inderdaad geen enkel stuk van de opvolger van Heinrich von Virneburg (1306-1332).

Een gulden herinnering aan

GUIDO GEZELLE 150 jaar na zijn geboorte

voorzijde

(afbeelding op ware grootte)

keerzijde

Deze gouden *Gezellepenning* werd ontworpen door beeldhouwer-keramist **LUCIEN DE GHEUS**.

De **N.V. FIBRU-FISCH** staat in voor het slaan van de penningen.

Naast de gouden penning door de Marnixring Ieper-Westland in 1978 gebracht, naast de gouden penning in het Rodenbacjaar 1980 geslagen, wil de *Marnixring Roeselare-Tielt 'De Blauwvoet'* het drieluik volledig maken en biedt U een gouden penning aan:

Guido Gezelle 1830-1980.

Let wel:

- Deze uitgave is éénmalig.
- Aan de uitgifte kan, ingeval van grote schommelingen van de goudprijs, voortijdig een einde gemaakt worden.
- De oplage blijft beperkt tot maximum 750 stuks.
- Buiten reeks worden 26 penningen geslagen, afzonderlijk genummerd van A tot en met Z, en beschikbaar voor de medewerkers, zolang de voorraad strekt, aan 15.000 fr., (BTW inkl.).
- De opbrengst van deze penning zal integraal worden aangewend voor sociale werken of kulturele initiatieven, uitgaande van overtuigde Vlamingen.

Technische kenmerken van de penning:

- goudgehalte 900/1000
- gewicht 9 gr.
- diameter 25 mm
- oplage: beperkt tot 750 stuks.

Elke penning is genummerd of geletterd op de rand en wordt geleverd in een luxeschrijntje.

De penningen worden verkocht:

- in de kantoren van de Bank van Roeselare en West-Vlaanderen
- of door bestelling bij de Marnixring 'De Blauwvoet' p.a. Arme-Klarenstraat 10, 8800 Roeselare op rekeningnummer 712-0111526-59
- tegen de prijs van 12.900 fr. (BTW inkl.).

NIEUWE AANMUNTINGEN

Maurice COLAERT

Australië

Goudstuk van 200 dollars, 916/1000, 10 g en 24 mm, met op de voorzijde het portret van koningin Elisabeth II en op de keerzijde een door eucalyptusbladeren omringde koala.

Brazilië

In het raam van de F.A.O.-aanmunting: twee stukken uit staal van respectievelijk 10 cruzeiros (23 mm, landkaart van Brazilië) en 5 cruzeiros (tak van de koffiëplant).

Bulgarije

Courante reeks 1980 waarvan elk stuk op de voorzijde de wapens van het land en op de keerzijde de waarde aanduiding en de datum tussen twee gestyleerde korenaren toont. De reeks bevat: 1 lev (25 mm), 50 stotinki (23 mm), 20 stotinki (21 mm) en 10 stotinki (17 mm) uit koper-nikkel en vervolgens 5 stotinki (22,5 mm), 2 stotinki (18 mm) en 1 stotinki (16 mm) uit brons.

China

Reeks van 5 stukken, geslagen op 80.000 exemplaren, ter gelegenheid van de Olympische Winterspelen te Lake Placid: 2 goudstukken van 300 en van 250 yuan, 2 zilverstukken van 30 en van 25 yuan en 1 bronzen stuk van 1 yuan.

Duitse Bondsrepubliek

Uitgifte van een stuk van 5 mark, 1980, uit koper-nikkel, ter herdenking van de honderdste verjaardag van de afwerking van de bouw van de Dom van Keulen. Op de voorzijde bemerkt men de voorgevel van de katedraal en de stylisering harmonieert uitermate goed met de adelaar die op de keerzijde centraal staat.

Duitse Democratische Republiek

Stuk van 10 mark, zilver 500/1000, 17 g en 31 mm, geslagen ter herinnering aan Gerhard J.D. von Scharnhorst (1775-1813), Pruisisch generaal die bekendheid verwierf door zijn veldtochten tegen Napoleon. Zijn beeltenis staat op de voorzijde. Zijn naam werd eveneens gegeven aan een Duits pantserschip dat bij het begin van de tweede wereldoorlog in de Stille Oceaan opereerde en er talrijke geallieerde schepen tot zinken bracht alvorens zelf door een Engels eskader vernietigd te worden.

Egypte

Naar aanleiding van de viering van de verjaardag van de Nationale Medische Vereniging werden twee stukken op de markt gebracht: 1 pond uit zilver (720/1000 en 35 mm) en 10 piastres uit koper-nikkel (27 mm). De voorzijde toont een afbeelding van een geneesheer uit de tijd der farao's.

Uitgifte van een stuk van 10 piastres, eveneens uit koper-nikkel en met een diameter van 27 mm, ter gelegenheid van de ondertekening van het vredesverdrag met Israël. Op de voorzijde het portret van president Sadat met op de achtergrond een hand die een ganzeveer vasthoudt.

In het raam van de F.A.O.-aanmunting verschenen twee stukken waarvan de beeldenaars identiek zijn: 1 pond uit zilver (720/1000 en 35 mm) en 10 piastres uit koper-nikkel (27 mm). De voorzijde toont een knielende vrouw die een boek houdt en aan weerszijden pluimvee en een traktor.

Falklandeilanden

Stuk van 50 pence, 1980, koper-nikkel, 13,4 g en 30 mm (zevenzijdig), met op de voorzijde de beeltenis van koningin Elisabeth II en op de keerzijde een vos.

Hongarije

Zilverstukken van 500 en van 200 forint, 640/1000, 1980, van respectievelijk 46 en 36 mm en 39 en 16 g, geslagen ter ere van Krisztina Regoczy en Andras Sallay, kampioenen kunstschaatsen.

Israël

In de traditionele reeks voor het lampenfeest, uitgifte van een zilverstuk van 1 sheqel. Het gewicht, 14,4 g, en de hoeveelheid fijn zilver, 12,23 g van deze nieuwe munteenheid zijn identiek aan die van de sheqel die geslagen werd ten tijde van de opstand tegen de legioenen van Titus. De keerzijde toont een uit Corfu afkomstige lamp en dit ter herdenking aan de vijf-

honderd op het eiland gevestigde Joodse families die door de nazi's uitgeroeid werden.

Maagdeneilanden

Met datum 1980 werd een klein goudstuk (13 mm) van 500/1000 op de markt gebracht. Het heeft een faciale waarde van 20 dollars en bestaat alleen in «proof» versie, dus uitsluitend bestemd voor de verzamelaars. Op de voorzijde het portret van de Britse vorstin en op de keerzijde een vogel.

Man (eiland)

De duizendste verjaardag van het Parlement van het eiland Man werd gevierd met ondermeer een bootreis van Oslo naar het eiland op een natuurgetrouwe nabootsing van een Vikingschip. Ondanks een hevige storm liep het schip goed en tijdig binnen. Het bereikte de haven op 3 juli 1980 en de viering van het millenium had op 5 juli plaats. Deze herdenkingsreis werd op haar beurt herdacht met de uitgifte van een stuk van 50 pence waarvan volgende versies vervaardigd werden: 20.000 exemplaren uit koper-nikkel, 5.000 uit zilver, 250 uit goud en 50 uit platina...voorwaar een mooi programma voor een muntstuk waarvan de faciale waarde overeenkomt met een dertigtal van onze franken. Uiteraard staat op de keerzijde het fameuze schip afgebeeld terwijl op de rand een gelegenheidstekst aangebracht werd.

Het eiland Man bracht nog een ander stuk van 50 pence op de markt, bedoeld als Kerstmunt. Het schijnt het eerste stuk te zullen zijn van een voorziene reeks die kan aangewend worden als eindejaarsgeschenk voor

de verzamelaars. Ook hier is een gamma verschillende metalen (van koper-nikkel tot platina) voorzien. Voor de eerste emissie koos de ontwerper beeldenaars die in verband staan met het transport te land en ter zee.

Nieuw Zeeland

Dollar, 1980, vervaardigd uit koper-nikkel en bestemd voor de courante omloop en een versie uit zilver voor de verzamelaars. Op de voorzijde het sinds 1979 nieuw gebruikt portret van koningin Elisabeth II en op de keerzijde een inheemse zangvogel in de maori-taal bekend als de piwakokaka.

Oostenrijk

Stuk van 500 schilling, 1980, zilver 640/1000, 24 g en 38 mm, ter herdenking aan de tweehonderdste verjaardag van het overlijden van keizerin Maria-Theresia wiens welbekende beeltenis de voorzijde siert. Oplage: 1.100.000 exemplaren.

Orde van Malta

Deze soevereine orde die over geen territorium kan aanspraak maken, heeft vorig jaar, zoals reeds in 1979 het geval was, een reeks muntstukken op de markt gebracht bestaande uit 2 gouden, 3 zilveren en 1 bronzen munt. De oplagen zijn beperkt tot 600 stuks voor het goud en 2.000 voor het zilver. De weerhouden thema's zijn: portret van de groot meester, ineen-gestregelde handen, het mystiek lam, de groot meester geknield voor de H. Johannes de Doper, een afbeelding van deze laatste, het Maltezer kruis, wapenschild.

Panama

Goudstuk van 500/1000, 7,13 g en 26,16 mm, met op de voorzijde het borstbeeld van Ferdinand de Lesseps die in zijn eerste poging mislukte om een kanaal te graven dat de twee oceanen met elkaar zou verbinden.

Polen

Stuk van 100 zlotych, zilver 625/1000, 1980, 16,5 g en 32 mm, vervaardigd naar aanleiding van de Olympische Spelen te Moskou, met de afbeelding van een renner. Volgens het laakbaar gebruik wordt dit stuk aangeboden samen met een «dubbelganger», weliswaar van een ander type, maar eerder bedrieglijk voorgesteld als de zogenaamde proefslag van het eerste stuk.

Met dezelfde technische karakteristieken werd een ander stuk van 100 zlotych op de markt gebracht. Het herdenkt Jan Kochanowski (1530-1584), wiens beeltenis op de voorzijde voorkomt en zich verdienstelijk maakte door de Psalmen in het Pools te vertalen.

Stuk van 30 zlotych, 1980, koper-nikkel-zink, 10,15 g en 29 mm, geslagen ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de te waterlating van het schoolschip Dar Pomorza dat de voorzijde siert.

San Marino

Volledige reeks (van 1 tot 500 lire), uitgegeven naar aanleiding van de Olympische Spelen te Moskou. Alle keerzijden zijn verschillend en beelden een of meerdere atleten af in diverse sportdisciplines.

Sierra Leone

Vorig jaar had in dit buurland van Guinea en Liberia de conferentie plaats van de landen aangesloten bij de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid. Bij deze gelegenheid werden twee herdenkingsmunten vervaardigd: een uit goud van 22 karaat, 15,28 g en 28,40 mm met een faciale waarde van 5 leone en een uit zilver van 28,28 g en 38,61 mm. Beide stukken tonen op de voorzijde het portret van president Dr. Siaka Stevens en op de keerzijde de kaart van Afrika waarop Sierra Leone als blikvanger staat, het geheel omgeven door een gelegenhedsomschrift. Gelijktijdig werd ook een reeks F.D.C.-munten te koop gesteld van de courante muntstukken van 1/2 tot 50 cents. Deze munten tonen allen op de voorzijde het portret van de president en op de keerzijde het wapen van de republiek.

Somalia

De tiende verjaardag van de revolutie van 1969 werd aldaar herdacht met de uitgifte van niet minder dan 5 goudstukken (allen van 1.500 shillings, 917/1000, 15,98 g en 28,4 mm) en 5 zilverstukken (allen van 10 shillings, 925/1000, 38,6 mm). Alle voorzijden tonen de beeltenis van president Mohammed Siyad Barre.

Tsjechoslowakije

Uitgifte van een stuk van 100 korun, 1980, zilver 500/1000, 9 g en 29 mm, naar aanleiding van de Vijfde Spartakiade. Op de voorzijde staat een groep van acht turnsters.

Zweden

Stuk van 200 kronor, zilver 925/1000, 27,03 g en 36 mm, met op de voorzijde het portret van koning Carl XVI Gustaf en op de keerzijde een tekst die de nieuwe regeling van de troonsopvolging vermeldt.

Zwitserland

Stuk van 5 francs, 1980, koper-nikkel, ter ere van de schilder Ferdinand Hodler wiens autoportret de voorzijde siert.

BIBLIOGRAFIE

TIJDSCHRIFTENNIEUWS

«Echo Numismatica» maandelijks tijdschrift Afdeling Tienen

12de jaargang, nr. 11, november 1980

Mededeling van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek.
Penning Numismatica Tienen 11.11.80.
Ereprijs Numismatica Tienen 11.11.80.
DEVOS G.B., Dubbele adelaar of beter tweekoppige vogel van Karnataka en Zuid-Indië.
Tsarengoud.
SCHRAEPEN P.P., Naar een nieuwe prijzenescalatie?
SCHRAEPEN P.P., Sorry maar Susan kent geen vurige aanbidders.
Benut die kans en bezoek de Koninklijke Munt van België.
Munten voor de zwijnen.
Wrak van «Edinburgh» gelocaliseerd: 5,5 ton goud aan boord.

12de jaargang, nr. 12, december 1980:

De algemene vergadering van 1980.
Speciale zilveren muntstukken van 500 frank.
Even kennis maken met Paul Huybrechts uit Winksele...de meester-graveur van het nieuwe 500 Fr. muntstuk.
Een gewaarschuwd man is er twee waard.
Nieuw biljet van 1.000 Frank.
Beleggen in goud.
Gouden nieuws uit Engeland.
SCHRAEPEN P.P., De oude Munt van San Francisco (U.S.A.).
SCHRAEPEN P.P., Een (nieuw) voorbeeld van wat men met nikkel vermag.
RUMMENS J., Spaanse goudschat ontdekt.
Gouden wetenswaardigheden.

13de jaargang, nr. 1, januari 1981

SCHRAEPEN P.P., De grote goudaanmuntingen van de XIVde en XVde eeuw.

Munt open voor bezoek.
Nieuws uit Oostenrijk.
De medaille in België 1951-1976.
Dubbele sterling uitgegeven als medaille in goud en zilver
Hasseltse munten op Parijse veiling.
Vals geld in de Kempen.
Naamloze biljetten van 1.000 Frank.
Centen van de grossier.
Goudklomp.
Helchteren.
Zilver.Graden van gaafheid van een munt.
In klinkende munt.
Het Jaar van de Haan.

Maandelijks tijdschrift voor Numismatiek, Limburgs Genootschap voor Munt- en Penningkunde, afdeling Heusden-Zolder

3de jaargang, nr. 3:

Agenda.
Uitslag tombola nationale ruilslag.
Rubriek vraag en antwoord.
RAYMAKERS T., Muntslag met de schroefpers.
Gedenkpenning 11.11.80 Numismatica Tienen.
De Engelse koningin-moeder viert op grandioze wijze haar 80ste verjaardag.
Zilveren muntstuk om 150 jaar België te herdenken.

3de jaargang, nr. 4

BERNIER D., Verslag van de vergadering van 8 december.
VANDAMME L., 20 frank goud Leopold I blootshoofds.
Veiling georganiseerd door Numismatica Heusden-Zolder.
VAN KEYMEULEN A., Overzicht van de Belgische muntslag
VANDAMME L., Het gemeentegeld 1914-18. Deel X.
VANDAMME L., Paduaners.

3de jaargang, nr. 5

Veiling georganiseerd door Numismatica Heusden-Zolder
Belegeringsmunten.
Het gemeentegeld van Koersel.

Maandelijks tijdschrift voor Numismatiek «Numismatica Leuven»

7de jaargang, nr. 10, oktober 1980

Woord van de voorzitter.

Wij waren weer op stap.

Jacht op de Lovenaars, koers met hindernissen.

VANHOUDT H., Verslag van de bestuursvergadering oktober 1980 en van de speciale vergadering van het E.G.M.P. op 11 oktober te Brussel.

Agenda - vers van de pers.

Onze reis naar Wenen.

7de jaargang, nr. 11, november 1980:

VANHOUDT H., Verslag van de bestuursvergadering van 14 november 1980.

VANHOUDT H., Vlaanderen. Zijn middeleeuwse munten worden duur betaald.

Agenda.

MEYNAERTS A., Een nieuwe aanwinst van onze bibliotheek «The Roman Imperial Coinage».

7de jaargang, nr. 12, december 1980:

Eerstvolgende ruilvergadering en statutaire jaarvergadering op 4 januari 1981.

Agenda - vers van de pers.

H.V., De Belgische frank: een geboorte van 150 jaar geleden.

Zomaar...gevangene drukte vals geld met schoenzool.

Analytische catalogus der boeken van onze bibliotheek op 31.12.80.

Maandblad voor Numismatiek, Afdeling Dendermonde

3de jaargang, nr. 10, december 1980:

GALLE S., Romeinse munten als bodemvondsten.

4de jaargang, nr. 1, januari 1981:

GALLE S., Muntgewichten en goudgewichtendozen
Numismatische dagen voor 1981.

4de jaargang, nr. 2, februari 1981:

Numismatische dagen voor 1981.

Programma van de algemene vergadering van het E.G.M.P. 1981

GALLE S., De muntgewichten en de goudgewichtdozen (deel II).

Bulletin du Cercle d'études numismatiques

17de jaargang, nr. 4, oktober-november 1980

DOYEN J.-M., Une trouvaille occidentale d'imitations radiées. Troisième partie: le problème des «imitations radiées». Propositions de classification et de datation.

ARCHIBALD M. et DHENIN M., Le demi-noble de Jean sans Peur.

Bibliographie - Publications reçues - Catalogues de vente.

Revue Belge de Numismatique et de Sigillographie

De 125ste jaargang, 1979, van voormelde publikatie van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek, bevat naast de mengelingen, de recensies en de uittreksels uit de verslagen volgende artikels:

DESTROOPER A., La figure ailée, le pied levé, sur les monnaies de Tétrina.

MELVILLE-JONES J.R., Darcis at Delphi.

POENARU BORDEA Gh., Les statères Ouest-Pontiques de type Alexandre le Grand et Lysimaque.

MELVILLE-JONES J.R., Les premières monnaies plinthophores de Rhodes.

DE WAHA M., Note sur le cours du sou nouveau ou sou lov. et de la monnaie payments à Anderlecht en 1326.

VAN DER WEE H. en AERTS E., De Vlaams-Brabantse muntgeschiedenis in cijfers: een poging tot homogenisering van de veertiende- en vijftiende-eeuwse gegevens.

HODDER M.J., A lost treasure from the hundred years war.

VAN LAERE R., Zegelmatrijzen uit de verzamelingen van het provinciaal Museum (Hasselt) en het Rijksarchief (Maastricht).

VEILINGEN EN CATALOGI

De heer Jean Elsen (Tervurenlaan 65 bus 1, 1040 Brussel):

Lijst nr. 27 van december 1980 is volledig gewijd aan de numismatische literatuur en biedt niet minder dan 521 verschillende numismatische boeken aan. De lijst bevat ook nog volgende bijdragen: Deniers du Xe siècle (door J. Ghyssens), Bericht van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek, Het stuk van 25 lovenaar - bedenkingen voor het slapen gaan (door H. Dewit).

Lijst nr. 28 van januari 1981: munten uit de Griekse wereld, uit de Romeinse republiek en het keizerrijk, uit Byzantium, munten van de Sassaniden, loten oude munten, gouden munten, moderne zilveren munten, stukken uit de Zuidelijke Nederlanden, jetons, penningen en munten uit de gehele wereld. Deze interessante lijst wordt voorafgegaan door een artikel van J. Blankoff «Une curieuse médaille russe de 1905» en een ander van J. Elsen «Un trésor trouvé dans les Ardennes françaises».

Comptoir Chanlis (rue de Lennery 17 B, 6430 Walcourt):

Lijst nr. 719 van december 1980: numismatische benodigdheden en hedendaagse munten.

Lux-Numis (rue J.-P. Kommes 20, Oberanven-Luxemburg)

Lijst winter 1980-81: goudstukken, Luxemburgse gouden medailles, Nederlandse, Franse, Belgische en Duitse munten, munten van de gehele wereld.

De heer W.P. Houston (Boecklinstrasse 2, D-6 Frankfurt-am-Main 70):

Lijst nr. 32: noodgeld van de Duitse steden, Duitse privaatnoodmunten, noodgeld uit krijgsgeschiedenissen, Frans noodgeld.

Banque Populaire du Nord - Numismatique (boulevard de la République 847, F-59.700 Marcq-en-Baroeul):

Lijst nr. 16 van december 1980: Franse stukken van het moduul van de écu vanaf Henri III, munten en medailles uit de Revolutionaire periode, denarii en antoniniani van de Romeinse republiek tot Carausius.

Monnaies & Médailles S.A. (Malzgasse 25, CH-4002 Basel)

Lijst nr. 427 van november 1980: varia graeca, bronzen munten van het Oost-Romeinse rijk, gouden munten van de keizers van het Heilig Rooms Rijk, zilveren Zwitserse munten, Oostenrijk-Hongarije: zilverstukken en talers, varia italiana.

Lijst nr. 428 van december 1980: munten uit Noord-Griekenland, Romeinse denarii, goudguldens, Zwitserse zilverstukken, Franse koninklijke munten, Duitse talers uit de periode 1830-1870, fragmenten van Griekse vazen.

Galerie des Monnaies S.A. (rue Adhémar-Fabri 6, CH-1211 Genève 1)

Lijst nr. 37 van december 1980: gouden munten uit Zwitserland, de Antieke wereld, Byzantium, Europa van vóór 1800, uit de 19de en de 20ste eeuw van over de hele wereld.

De heer Emile Bourgey (rue Drouot 7, F-75.009 Parijs)

organiseerde op 13 en 14 november 1980 in het Hôtel Drouot de veiling van een honderdtal Griekse munten en verder Romeinse, Byzantijnse, Gallicische, Franse koloniale en feodale munten waaronder trouwens vele mooie decimale stukken. Vervolgens kwam een verzameling munten van Franche-Comté aan bod, die een beeld gaf van het lot van deze streek die eerst tot het keizerrijk behoorde en sinds de Vrede van Nijmegen in 1678 Frans gebiedsdeel werd. De veiling eindigde met een geheel buitenlandse munten, diverse loten en numismatische naslagwerken.

Münz Zentrum (Rubensstrasse 42, D-5000 Köln 1)

organiseerde in zeven zittingen van 10 tot 13 november 1980 een belangrijke openbare muntenveiling. De catalogus vermeldt niet minder dan 4.445 nummers en vangt aan met 70 Keltische munten van Bretagne tot Bulgarije en vervolgt met een serie Griekse munten, stukken uit Judea, verschillende groepen munten uit het Midden-Oosten geïnspireerd op Griekse modellen uit Mesopotamië tot Indië, 400 Romeinse munten, aanmuntingen uit de 5de eeuw, Byzantijnse munten en stukken uit de eerste Barbaarse koninkrijken.

In de derde zitting werden de laatste twee delen van de befaamde verzameling Meyer uit Teheran geveild. Deze collectie islamitische munten werd in verschillende delen gesplitst en het eerste deel bevattende stukken uit de periode 632 tot 704 werd in de lente van 1978 geveild, het tweede deel (munten uit de periode 697 tot 1258) in de herfst van hetzelfde jaar. De

thans te koop gestelde delen betroffen de stukken geslagen tussen 1258 en 1756 en van 1756 tot aan de Pahlavidynastie.

Tenslotte werden nog een 1.500-tal stukken aangeboden voor de talrijke Duitse staten en een honderdtal nummers met stukken uit het Heilig Rooms Rijk. De veiling eindigde met talrijke buitenlandse munten waaronder een belangrijke inbreng van Franse afkomst.

HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

Veiling van Alsenoy van 15 november 1980.

De heer Willem Van Alsenoy organiseerde te Antwerpen de openbare veiling van een verzameling goudstukken, voor het merendeel uit de middeleeuwen en waarvan de helft uit de Zuidelijke Nederlanden afkomstig was en de overige stukken geslagen werden in Frankrijk, Engeland, het Duitse Rijk en Spanje.

In de veilingscatalogus werd elk stuk afgebeeld en beschreven met opgave van de omschriften en vermelding van het gewicht. Een eigenaardigheid: de catalogus maakte geen gewag van schattingsprijzen. De 103 loten werden allen toegewezen en onder de absolute toppers vermelden we

Lodewijk van Male, oude gouden helm, PR: 610.000 BF
Filips de Stoute, dubbele gouden helm, ZZF: 290.000 BF
Filips de Stoute, gouden engel, ZZF: 650.000 BF
Albert van Beieren, grote gouden kroon, PR: 470.000 BF

Onder de meer gematigde prijzen vinden we:

Filips de Goede, Vlaanderen, gouden rijder, ZZF: 65.000 BF
Johanna en Wenzel, Brabant, gouden pieter, PR: 95.000 BF
Jean le Bon, Frankrijk, mouton d'or, ZZF: 80.000 BF
Edward III, Engeland, gouden nobel, ZZF: 72.000 BF.

Tenslotte de stukken waarvan de verkoopprijs een groter aantal belangstellenden kon aanspreken:

Filips de Schone, Antwerpen, Sint-Filipsgulden, ZF/ZZF: 22.000 BF
Charles VIII, Frankrijk, écu d'or au soleil, Bourges, ZZF/PR: 18.000 BF
Stad Metz, florin d'or geslagen tussen 1620 en 1645, ZZF: 32.000 BF
Maria-Theresia, Brugge, gouden soeverein 1752, ZZF: 23.000 BF
Maria-Theresia, Antwerpen, gouden soeverein 1754, ZZF: 24.000 BF.

De 100ste verjaardag van de firma Schulman.

De uitgifte van een herdenkingsmedaille en een uitzonderlijke openbare jubileumveiling waren de voornaamste manifestaties van de viering van de honderdste verjaardag van de oprichting van een van 's werelds bekendste numismatische firma's. De 226 bladzijden en 105 platen tellende ingebonden veilingscatalogus zal een blijvende getuigenis zijn van deze gebeurte-

nis. Meer dan 3.700 loten, opmerkelijk zowel omwille van de kwaliteit als van de verscheidenheid: behoudens gildepenningen, jetons, medailles, bankbiljetten, muntgewichtdozen en numismatische referentiewerken kwamen omzeggens alle aanmuntingen of muntstelsels aan bod. De veiling omvatte ondermeer de 36 goud- en de 171 zilverstukken uit de periode 1487-1596, die de muntschat vormden welke in juli 1979 ontdekt werd bij de afbraak van een woning te Huizinge, in de omgeving van Groningen.

Ongeveer de helft van het te koop gestelde materiaal was - hetgeen normaal is - van Noord-Nederlandse afkomst, maar het dient aangestipt dat met meer dan 500 aangeboden stukken de liefhebbers van de Zuid-Nederlandse numismatiek eveneens aan hun trekken kwamen. Een volledig verslag van deze jubileumveiling zou te ver leiden en daarom beperken we er ons toe een paar gerealiseerde prijzen te vermelden van stukken die onze lezers wellicht kunnen interesseren. Deze prijzen zijn in gulden en de veilingskosten bedroegen 15,6 %.

Koninkrijk Holland - Lodewijk Napoleon

20 francs 1813, Utrecht, bijna PR: 1.500

5 francs 1812, Utrecht, omzeggens FDC: 3.350

Koninkrijk der Nederlanden

1 gulden 1823, Brussel, ZF: 4.750

1/2 gulden 1829, Brussel, bijna PR: 1.900

25 cents 1826, Brussel, bijna FDC: 410

Zuidelijke Nederlanden

Lodewijk van Nevers, Vlaanderen, leeuwengroot, PR: 2.300

Filips II, Vlaanderen, Boergondische daalder 1567, ZF: 950

Filips II, Vlaanderen, 1/2 Statendaalder 1577, ZF: 900

Maximiliaan-Emmanuel van Beieren, Namen, schelling 1713, ZF: 1.350

Karel II, Brabant, patagon 1694 Brussel, ZF: 525

Doornik, Beleg van 1709, 20 sols: 410

Brabantse Omwenteling 1790, gouden leeuw, bijna PR: 17.000

Brabantse Omwenteling 1790, zilveren leeuw, PR: 2.800

Koninkrijk België - Leopold I

5 francs 1832, «proof», FDC: 7.350

1 franc 1834, FDC: 2.200

1/4 franc 1834, bijna FDC: 1.300

10 centimes 1832, FDC: 900

5 centimes 1833, FDC: 600

Belgisch Kongo

2 francs 1887, bijna FDC: 550

Frankrijk

Lodewijk XIV, écu 1652 Parijs, ZZF: 1.250

100 francs 1935 Bazor, ZZF: 2.200

Groot-Brittannië

Victoria, 5 pounds 1887, Jubileum, PR: 5.200

Victoria, gothische crown 1847, FDC: 3.500

Italië

Subalpijnse Republiek, 5 francs 1800, ZF: 500

Lucca, Elisa en Felix, 5 francs 1807, ZF: 300

Victor-Emmanuel III, 5 lire 1911, ZF: 1.200

Victor-Emmanuel III, tallero 1918 (Regnum Italicum), ZF: 410

Parma, Maria-Louisa, 40 lire 1815, ZF: 1.300

Zwitserland

5 francs 1850, FDC: 1.700

5 francs 1939 (Laupen), ZF: 675

Genève, 10 francs 1851, PR/FDC: 2.300.

Veiling Williame van 13 december 1980.

Deze voor een talrijk opgekomen publiek in Brussel gehouden openbare muntenveiling gaf ondermeer volgende resultaten:

Groot-Brittannië, Victoria, gothische crown 1847, ZZP/PR: 26.000

Holland, Lodewijk-Napoleon, 30 stuivers 1808, ZZP: 8.000

Brabant:

Denarius BRUOCSELLA, ZF: 15.000

Jan III, 2/3 groot, ZZP/PR: 8.500

Filips de Goede, gouden leeuw geslagen te Mechelen, PR: 36.000

Maria-Theresia, dukaton 1749 geslagen te Antwerpen, PR: 15.000

Gouden leeuw 1790, PR: 190.000

Zilveren leeuw 1790, ZZP: 14.000

10 stuivers 1790, 1ste type, PR/FDC: 13.000

10 stuivers 1790, 2de type, ZZP: 13.000

Frans II, 14 oorden 1794, PR/FDC: 3.000

Zilveren medaillon van 1791, door Van Berkel, met de portretten van de gouverneurs Maria-Christina van Oostenrijk en Albert Casimir van Saksen, PR: 3.800

Vlaanderen:

Lodewijk van Male, 1/4 gouden schild, PR: 31.000

Filips de Schone, grote zilveren reaal, ZF: 36.000

Filips II, 1/2 Statendaalder 1577, ZZP: 14.000

Luik:

Jan van Hoorn, Sint-Lambertusgulden, ZF: 12.000

Koninkrijk der Nederlanden:

1 gulden 1829 geslagen te Brussel, ZZP/PR: 22.000

1 cent 1828 geslagen te Brussel, PR: 3.000

Koninkrijk België - Leopold I

25 francs 1850, PR: 165.000

2 francs 1840, ZF: 19.000

1 franc 1834, FDC: 36.000

1/2 franc 1833, PR/FDC: 40.000

5 francs 1858, ZZP: 16.000

1/2 franc 1850, ZZP: 44.000

1 centime 1849, PR/FDC: 80.000

1 centime 1832, PR/FDC: 14.000

Koninkrijk België - Leopold II

2 francs 1887, ZZP: 27.000

Koninkrijk België - Boudewijn

20 francs 1955 FR, ZZP: 24.000.

De veiling Spink van 25 september 1980.

Deze belangrijke veiling (in diverse luiken) ving aan met de verspreiding van een verzameling munten van de Nederlanden, van de Bataafse Republiek en van het koninkrijk Holland. De hieronder vermelde prijzen zijn uitgedrukt in pond sterling en tussen haakjes staat de overeenstemmende waarde in Belgische frank, berekend tegen een koers van 70 BF voor 1 pond.

Onder de munten van de Zuidelijke Nederlanden vermelden we:

Lodewijk van Male, gehelmde gouden leeuw, PR: 2.900 (203.000)

Filips II, Doornik, Statendaalder 1579, F: 440 (30.100)

Brabantse Omwenteling 1790, 10 stuivers, 1ste type, PR: 210 (14.700)

Willem I, Brussel, 5 gulden (goud) 1827, ZF: 400 (28.000)

Beleg van Maastricht 1794, 100 stuivers (éénzijdig), ZF: 340 (23.800).

Voor het koninkrijk België waren amper twee stukken, te weten 1 en 2 francs 1880 (50ste verjaardag van de onafhankelijkheid), beiden in PR. Zij werden tesamen toegewezen voor 320 pond, hetzij 22.400 BF.

Voor de Noordelijke Nederlanden bevatte de veiling belangrijke reeksen:

Holland, dukaat 1750, PR: 180 (12.600)

Holland, gouden rijder van 14 gulden 1750, PR: 1.100 (77.000)

Kampen, dukaat op naam van keizer Matthias I, ZF: 460 (32.200)

Westfriesland, duit 1739 geslagen uit zilver, ZF: 50 (3.500)

Zeeland, zilveren dukaat 1748 op dubbel gewicht geslagen, PR: 660 (46.200)

Nederlands Indië, 1 gulden 1802, geslagen te Enkhuizen, PR: 160 (11.200)

Lodewijk-Napoleon, dukaat met zijn beeltenis 1808, ZF: 560 (39.200)

Napoleon I, 5 francs 1813 geslagen te Utrecht, ZF: 650 (45.500)

Willem I, 3 gulden 1821 geslagen te Utrecht, ZF: 400 (28.000).

Onder de overige buitenlandse munten vernoemen we:
Frankrijk, Lodewijk XVI, 30 sols 1792, Parijs, ZF: 70 (4.900)
Frankrijk, Napoleon, 5 centimes 1808, Straatsburg, PR: 110 (7.700)
Lucca, Elisa en Felix, 5 francs 1805, PR: 170 (11.900)
Parma, Maria-Louisa, 5 lire 1815, ZF: 200 (14.000)
Spanje, Amedé I, 5 pesetas 1871, PR: 160 (11.200).

De 20ste verjaardag van de Cercle Numismatique Hennuyer.

De Cercle Numismatique Hennuyer, onder het dynamisch voorzitterschap van de heer Marcel Léonard, vierde onlangs met de nodige luister de 20ste verjaardag van de oprichting. Bij die gelegenheid werd een prachtige gedenkpenning uitgegeven waarvan het omschrift de bewuste verjaardag en de aansluiting van de kring bij het E.G.M.P. oproept. Deze penning neemt plaats in de reeks jetons die door of in het kader van het E.G.M.P. uitgegeven zijn. Een nieuw bijvoegsel aan de catalogus dezer jetons zal trouwens in 1981 gepubliceerd worden.

Op 14 november 1980 had de opening plaats van de numismatische tentoonstelling die gehouden werd in het nieuw vergaderlokaal van de kring, te weten de Banque du Crédit Commercial, chaussée de Binche 101 te Mons. Op een bevattelijke wijze werden talrijke numismatische thema's naar voor gebracht: een volledige verzameling munten en officiële muntvormige herdenkingsmedailles van het koninkrijk (dit in het kader van de 150ste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid), munten van Henegouwen, van Doornik, van de Kruistochten en medailles van de stad Mons.

Onder de talrijke aanwezigen vernoemen we in het bijzonder de heren Orban, gewezen voorzitter, en Kannunik Matagne, erevoorzitter, beiden stichters en bezielers van de kring. In zijn openingstoespraak legde de heer Léonard er de nadruk op dat in de Cercle Numismatique Hennuyer het wetenschappelijk aspect van de numismatiek voorrang heeft op het commercieel.

Lokaalverandering bij de Numismatische Kring Dendermonde.

Vanaf 7 februari 1981 zullen de bijeenkomsten van de Numismatische Kring Dendermonde, afdeling van het E.G.M.P., plaats vinden in de Zaal Nadia, Mechelsesteenweg 28 te Dendermonde. De vergaderingen gaan door elke eerste zaterdag van de maand van 13 tot 18 uur.

Tentoonstelling «Munt in Limburg».

Tijdens de maanden maart-april 1981 organiseert de Provinciale Dienst

voor het Kunstpatrimonium Limburg (België) te Tongeren in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum de tentoonstelling «Munt in Limburg».

Er wordt aandacht besteed aan drie thema's. Het luik «Munttechniek» illustreert aan de hand van gereedschap zoals munttang, schroefpers, muntstempels, enz. hoe in de loop der eeuwen munt vervaardigd werd. Aan de bezoekers wordt de gelegenheid geboden persoonlijk zijn herinneringspenning te slaan.

Vervolgens biedt de tentoonstelling een overzicht over een dertigtal muntateliers die vroeger werkzaam waren op het grondgebied van de huidige provincie Limburg vanaf de Oudheid tot het einde van het Ancien Régime. Tenslotte worden enkele aspecten van het muntgebruik aanschouwelijk voorgesteld door teltafels, rekenboeken, plakaten, betaalboeken, enz. De tentoonstelling zal muzikaal omlijst worden door achtergrondmuziek rond het thema geld.

Adres: Provinciaal Gallo-Romeins Museum, Kielenstraat 15, 3700 Tongeren.

Openingsuren: 10-12 en 14-17 u. Gesloten op maandag. Bezoek groepen liefst op afspraak.

Nadere inlichtingen: Provinciale Dienst voor het Kunstpatrimonium (tel.: 011/67.65.79).

Tentoonstelling «De Medaille in België van 1951 tot 1976».

Op vrijdag 19 december 1980 had, in aanwezigheid van talrijke genodigden en kunstenaars, in het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel de opening plaats van de tentoonstelling «De Medaille in België van 1951 tot 1976», welke tot 17 februari 1981 toegankelijk was.

Er werden 802 medailles tentoongesteld welke allen tot de verzameling van het Penningkabinet behoren en ondertekend zijn. 50 niet ondertekende creaties werden om die reden niet weerhouden. Van deze tentoonstelling bestaat een 245 bladzijden en 70 platen tellende catalogus. Hierin worden de produkties chronologisch gerangschikt, terwijl twee registers de raadpleging vergemakkelijken: een van de kunstenaars en een van de onderwerpen. Deze als referentiewerk onmisbare catalogus werd opgesteld door de heren Jan Lippens en André Van Keymeulen. De inleiding verschaft talrijke interessante gegevens aangaande een domein dat veel minder bekend is dan dit der muntstukken. Voor vele bezoekers was deze tentoonstelling dan ook een ware revelatie want, zoals de auteurs van de catalogus benadrukken, gebeurt de uitgifte van een medaille op een eerder diskrete manier en heeft haar verspreiding meestal in een beperkte kring of milieu plaats.

Naar schatting heeft onze nationale medailleverzameling ongeveer 97 % van de totaalproductie kunnen bijeenbrengen. Telkenjare zijn er bepaalde uitgiften die als het ware in het niets verdwijnen zonder dat er enige informatie kan over ingewonnen worden. Slechts een zeer beperkt deel van deze uitgiften wordt via een aangepaste publiciteit aan het groot publiek aangeboden. Dit was het geval voor precies 140 creaties uit de beoogde periode.

Talrijke fenomenen komen aan het licht: vooreerst het groot aantal kunstenaars. Niet minder dan 134 voor de 802 medailles uit die tijds-spanne, hetgeen duidelijk laat zien dat geen enkel kunstenaar zich uitsluitend aan de medaillekunst kan wijden. Wellicht ontbreekt hier dus een zekere selektieve aktie. Vervolgens is er ook de tendens om aan de omschriften een groter belang te hechten. Vaak toont de keerzijde van de medaille uitsluitend een tekst. Even vaak is die zijde onbedrukt terwijl vroeger de beide zijden bijna steeds elkaar aanvullende beeldenaars voorstelden.

Een ander vermeldenswaardig feit: in 1951 waren op gebied van de medaillefabrikatie naast de Koninklijke Munt van België nog acht andere werkplaatsen actief. Sedertdien verdwenen drie onder hen terwijl drie andere hun bedrijvigheid in dit specifiek domein aanzienlijk verminderd hebben.

Een tentoonstelling René Cliquet in de Koninklijke Militaire School.

Ter gelegenheid van de Open Deur Dag van 22 november 1980, organiseerde de Koninklijke Militaire School een tentoonstelling van de werken van de in 1977 op 78-jarige leeftijd overleden medailleur-beeldhouwer René Cliquet. Men weet dat het medailleerwerk van René Cliquet voor het merendeel uit portretmedailles bestaat die uitblinken door hun uitzonderlijke kwaliteit. Dit werd duidelijk benadrukt op de aan de kunstenaar gewijde tentoonstelling die in het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek Albert I gehouden werd naar aanleiding van de inhuldiging van het standbeeld van koningin Elisabeth aan de voet van de Kunstberg te Brussel.

In de Koninklijke Militaire School werden zesendertig medailles tentoon gesteld waaronder de laatste creatie waaraan de kunstenaar werkte. Het betreft een medaille die de 80ste verjaardag herdenkt van burggraaf Walter Ganshof van der Meersch, emeritus procureur-generaal bij het Hof van Verbreking. Deze medaille, uit brons vervaardigd met een diameter van 70 mm, is verkrijgbaar bij de N.V. Fibru-Fisch. Kostprijs: 900 BF (verzendingskosten en B.T.W. inclusief), te storten op PCR nr. 000-0017141-69 van voornoemde firma.

Schat met Hellenistische munten opgegraven in Turkije.

Volgens het dagblad *Le Soir* van 31 oktober 1980 werd bij opgravingen door Franse archeologen een zeer belangrijke muntschat ontdekt. De opgravingen gebeuren sinds 1970 te Meydançik Kalesi, een oude versterkte plaats op negen kilometer van Gulnar, provincie Iul, in het zuiden van Turkije. De muntschat bestaat uit circa 5.200 zilverstukken, verspreid over drie kruiken die verborgen waren in de grote zaal van een paleis. De schat bevindt zich thans in het museum van Silifke, een plaats langs de kust ten oosten van Gulnar.

De muntstukken tonen de namen der vorsten vanaf Alexander de Grote tot de eerste Ptolemaïsche soevereinen, hetgeen dus een chronologische spreiding geeft van het einde van de 4de tot het begin van de 3de eeuw vóór Christus. Volgens deskundigen betreft het ongetwijfeld een van de opzienbarende in Turkije ontdekte muntschatten en zal de studie ervan wellicht zeer rijk zijn aan inlichtingen.

Nieuws van de A.I.N.P.

De Association Internationale des Numismates Professionnels hield vorig jaar te Los Angeles zijn 29ste algemene vergadering waaraan 50 leden deelnamen.

De huidige voorzitter, de heer Peter Seaby, werd er voor een derde mandaat in deze functie herkozen.

De A.I.N.P. toont grote belangstelling voor de wetenschappelijke numismatische publikaties en besloot derhalve haar steun te verlenen aan de uitgave van de *Actes* van het International Numismatisch Congres dat in september 1979 te Bern in Zwitserland plaats gevonden heeft.

De vereniging telt momenteel 106 leden en het Comité waakt er over de nieuwe leden uitsluitend aan te werven onder de beroepsnumismaten die een onberispelijke reputatie genieten in de numismatische wereld. De A.I.N.P. verleent eveneens financiële steun aan de activiteiten van het Internationaal Bureau ter Bestrijding van de Valsmunterij dat in Londen gevestigd is en onder de deskundige en ervaringrijke leiding staat van de heer Ernest Newman, directeur bij de Koninklijke Britse Munt.

Op de jongste vergadering werd een nieuw systeem van numerieke rangorde besproken om de staat van bewaring van de numismatische dokumenten aan te duiden. Talrijke leden waren van oordeel dat dit in Amerika ingevoerd systeem met het nodige voorbehoud moest benaderd worden.

In 1981 zal de jaarlijkse vergadering in Marbella (Spanje) plaats vinden. Stippen wij nog aan dat volgende Belgische beroepsnumismaten of firma's lid zijn van het A.I.N.P. : Comptoir Chanlis, A. Delmonte, J. De Mey, J. Elsen en B. Franceschi.

Dubbele sterling uitgegeven als medaille in goud en zilver

Ter gelegenheid van de tentoonstelling «De Medaille in België van 1951 tot 1976», die gehouden werd te Brussel (Koninklijke Bibliotheek Albert I, Penningkabinet) van 20 december 1980 tot 17 februari 1981, bracht de Koninklijke Bibliotheek Albert I in samenwerking met de medailleuitgeverijen Fibru-Fisch en Mauquoy-Tramaux een penning uit die een getrouwe weergave is van de dubbele sterling, een zilvermunt uit de 13de eeuw die bewaard wordt in het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek.

Voorzijde:

een ruiter die met geheven zwaard naar links rijdt, waarrond het omschrift MONETA VALENCENENSIS (munt van Valenciennes).

Keerzijde:

een gevoet kruis, waarrond het dubbel omschrift MARGARETA COMMITISSA + SIGNVM CRVCIS (Margareta gravin [van Henegouwen, in] het teken van het kruis).

Deze zilvermunt werd door Margareta van Constantinopel, gravin van Henegouwen en Vlaanderen (1244-1280), geslagen in het muntatelier van Valenciennes. Bestemd voor omloop in Henegouwen, was deze dubbele sterling één van de eerste zilvermunten uit onze gewesten die een beeldenaar droeg die volkomen nieuw was en niet, zoals meestal voorkwam, afgeleid was van de Franse groot tournoois of de Engelse sterling, twee munten die veel succes kenden als veelvoud van de denarius die sinds de Karolingische tijd werd gebruikt.

Verwarring met het oorspronkelijk muntstuk werd vermeden door de medaille te merken met het meester- en gehaltestempeltje en door ze een driemaal groter gewicht te geven. Deze dubbele sterling is aldus, na de Nervische stater (1973), de Karolingische denarius (1977) en de Merovingische triens (1980) de vierde uit een reeks van 6 muntreproducties die bedoeld is als een bondig numismatisch overzicht van onze muntgeschiedenis van de 1ste eeuw V.K. tot de 13de eeuw N.K.

Deze medaille werd uitsluitend verkocht in voormelde tentoonstellingszaal gedurende de tentoonstelling. Zij werd te koop gesteld in goud 750/1000 tegen 9.000 BF en in zilver 950/1000 tegen 900 BF. Zowel de gouden als de zilveren medailles wegen 8 gram.

Koninklijke Munt van België toegankelijk voor groepen.

De heer Minister van Financiën deelde mede dat vanaf maandag 12 januari 1981 op alle werkdagen van 10 tot 12 uur de werkplaatsen van de Koninklijke Munt van België, Pachecolaan 32 te 1000 Brussel, vrij kunnen bezocht worden door groepen van tenminste 10 personen. Vooralsnog zijn individuele bezoeken niet toegestaan. Groepen van 10 personen en meer hoeven geen voorafgaandelijke toelating te vragen maar het is wel nodig dat elke groep een verantwoordelijke aanstelt voor de duur van het bezoek.

4de Internationale Numismatische Dag te Dendermonde.

Op 28 mei 1981 (Hemelvaartdag) organiseert de Numismatische Kring van Dendermonde in het V.T.I., E. Van Winckellaan 6 te Dendermonde, zijn vierde internationale numismatische dag. Voor nadere inlichtingen kan men zich wenden tot de heer R. Van Brussel, Noordstraat 7 te 9108 Eksaarde (tel. 091/46.93.74).

Internationale muntenruilbeurs van Numismatica Leuven.

Op 1 mei 1981 organiseert Numismatica Leuven haar traditionele internationale muntenruilbeurs. Deze manifestatie gaat door van 9 tot 17 uur in de Tuinbouwschool, Mechelsevest te Leuven. De prijs per meter bedraagt 150 BF (bankrekening nr. 230-0162548-93) en voor inlichtingen en reservaties kan men zich wenden tot de heer J. Vanhorebeek, Boogschuttersstraat 16 te 3030 Heverlee.

Medewerking gevraagd

Voor mijn werk over de munten der aartshertogen Albrecht en Isabella heb ik nog inlichtingen nodig omtrent onderstaande onderwerpen:

- de muntslag in Boergondië: atelier, rekeningen
- de muntslag in Atrecht: atelier, rekeningen
- de muntslag in Roermond: rekeningen
- de muntslag in Brugge: rekening van 1-9-1613 tot 31-8-1615 (doch enkel officiële cijfers).

Alle interessante inlichtingen betreffende numismatiek van deze periode zijn welkom. Graag sta ik ter beschikking om aan de leden van het E.G.M.P. reeds door mij verzamelde gegevens met betrekking tot de periode der aartshertogen uit te wisselen. Mijn correspondentieadres: Bastiaens Alex, An den Eichen 22, D-5200 Siegburg (tel. 00-492241-63594).

Ruilaanvraag.

De heer André De Clercq, Parc de la Sablonnière, Chaussée de Roeulx, Pavillon 2, appt. 22 te 7000 Mons verzamelt gouden munten en bezit talrijke tamelijk zeldzame Belgische en Franse munten. Hij zou graag in kontakt treden met andere verzamelaars om te kunnen ruilen.

Gezocht.

De heer Harry Romain, Hoegaardenstraat 129 te 3000 Leuven en de heer Jean Marquebreuk, Acaciastraat 12 te 9500 Geraardsbergen zoeken beiden de op initiatief van het Penningkabinet van Brussel uitgegeven reproducties van oudere muntsukken. Zij zoeken de medailles van de Nervische stater en van de Karolingische denarius.

De heer Hugo Jacobs, Paasbloemstraat 81 te 2060 Merksem (tel. 031/45.50.18) zoekt te kopen of te ruilen medailles van 1830 tot 1832 die betrekking hebben op de Belgische opstand.

Een terug te vinden vervalsing.

De heer Albert Daniaux uit Quaregnon deelde ons een eigenaardige vervalsingsgeschiedenis mee die gepubliceerd staat in het Magasin Pittoresque van juni 1864. In dit artikel is sprake van valse stukken van de Franse 5 francs met de gelauwerde beeltenis van Louis-Philippe en met jaartal 1841.

De vervalser, een zekere Malchus Petersen, beperkte de fabrikatie tot zijn persoonlijke behoeften en deze van zijn familieleden. Hij werd tenandere gesnapt toen hij met een vals stuk een pop voor zijn dochttertje wou betalen. De nagemaakte stukken waren iets lichter dan de echte: zij wogen een weinig meer dan 23 gram in plaats van de wettelijke 25 gram. Het artikel zegt echter niet uit welk metaal zij vervaardigd waren, maar men mag allicht veronderstellen dat zij in geen geval geslagen waren uit zilver van het wettelijke gehalte want in dit geval zou de fabrikatie absoluut niet lonend geweest zijn. Maar wat nu het eigenaardigste is van de ganse zaak en van de vervalser zelf een uitzonderlijk personage maakt is het feit dat hij zijn vervalsingen ondertekende. Inderdaad, op de keerzijde, ter hoogte van het cijfer 5 bracht hij op het linkse blad van de kroon de letter M aan en op het rechtse blad de letter P.

Kent of bezit iemand van onze lezers die zich voor de valse munten interesseert een vervalsing met de initialen van Malchus Petersen op?